

İNSANLIK TARİHİNİN İLK DÖNEMLERİ

İNSANLIĞIN İLK İZLERİ

- Arkeolojik kazılarda elde edilen buluntular yazıdan önceki dönemlerde insanlığın yaşam izlerine ışık tutmaktadır.
- Yazıdan önceki dönemin doğru olarak yorumlanmasında **buluntular** tarihçiler için vazgeçilmez kaynaklardır.
- Mağaralarda ve arkeolojik çalışmalar neticesinde ortaya çıkan **kerpiçten yapılmış evler**, taştan, kemikten, pişmiş kil gibi maddelerden meydana getirilen **alet ve eşyalar** yazıdan önceki dönemi aydınlatmada önemli argümanlardır.
- Buzul çağının yavaş yavaş sona ermesiyle dünyada ılıman iklim kuşakları oluşarak insan yaşamına uygun doğal çevreler oluşmuştur.
- Özellikle Kuzey Yarımkürede insan yaşamına uygun hale gelen ılıman kuşaklarda yerleşmeyle ilgili hareketlilikler yaşanmıştır.
- İlk yerleşimler MÖ 10.000'lerde **Bereketli Hilal** olarak ta adlandırılan Anadolu'nun güneydoğusunda ve Mezopotamya'da ortaya çıkmıştır.
- İnsan yaşamına uygun hale gelen iklimsel özellikler Bereketli Hilal'de nüfus yoğunluğunu arttırmıştır.

BİLGİ NOTU:

Bereketli Hilal; Anadolu'nun güneydoğusu, Mezopotamya, Doğu Akdeniz ve Kuzey Suriye bölgelerine verilen ad.

Bereketli Hilal kelimesini ilk defa ABD'li doğa bilimcisi James Nery Breasted kullanmıştır.

Ana Britannica, Bereketli Hilal Maddesi: Bilinen en eski kültürün Bereketli Hilal'de doğduğu iddiaları radyo karbon araştırmalarıyla da doğrulanmıştır.

İLK İNSANLARIN HAYAT TARZI VE GEÇİM KAYNAKLARI

⇒ Yazıdan önceki dönemde insanoğlunun temel geçim kaynakları **avcılık ve toplayıcılıktır**.

İnsanoğlu ilk dönemlerde bizon, mamut, yabani at, geyik, aslan, ayı ve yaban keçisi gibi hayvanları avlamışlardır

Toplayıcılıkta genellikle yabani sebze, meyve ve bitki kökleri tercih

Avcılık ve toplayıcılık sebebiyle doğaya bağlı tüketim ekonomisi hakimdir

- ⇒ Avcılık ve toplayıcılığa bağlı olarak insanlar besin ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli yer değiştirmişlerdir.
- ⇒ Yer değiştirmeler sırasında insanoğlunun topladığı ilk ürünler arasında kendiliğinden yetişen **yabani buğday, arpa ve çavdar** gibi tahılları toplayarak bunları kullanmıştır.
- ⇒ İlerleyen dönemde yabani tahılları ıslah eden insanoğlu kendi kontrolünde olan **planlı tarımsal faaliyetlere girişerek üretici konuma geçmişlerdir**.

BİLGİ NOTU:

Günümüzden 10.000 yıl önce Ortadoğu'da, 8.000 yıl önce Güneydoğu Asya'da ve 5000 yıl önce Orta Amerika'da tarımsal faaliyetler başlamıştır. Arpa ve Buğday Orta Doğu'da, pirinç Güneydoğu Asya'da, mısır ise Amerika'da tarımı ilk yapılan bitkilerdir. Anadolu'da MÖ.9000'li yıllara ait Çayönü Höyüğü ve Cafer Höyük'te dünyanın en eski buğday türlerinden birisi olan Emmer evcil buğday kullanılmıştır.

⇒ Tarımsal faaliyetlerin başlamasıyla birlikte at, domuz, koyun, keçi, inek, sığır ve köpek gibi hayvanlar evcilleştirilmiştir.

- * İnsanlar tarafından ilk evcilleştirilen hayvan köpektir.
- * Toprağın işlenmeye başlamasıyla birlikte ilk defa tarıma dayalı ekonomi modeli ortaya çıkmıştır. Tüketici konumundaki insan üretici konumuna geçmiştir.

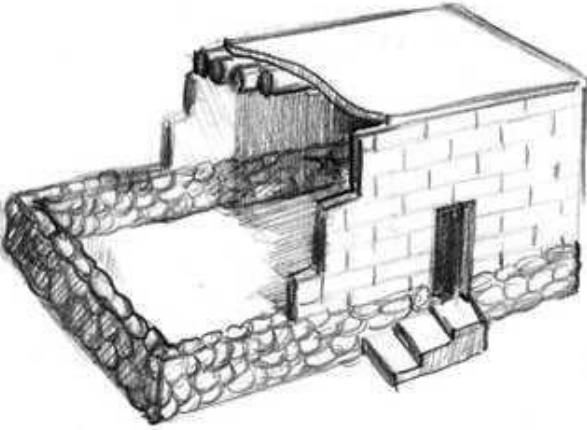
⇒ Tarımsal faaliyetlerle birlikte su kaynaklarına yakın alanlarda günümüzdeki **köy** yerleşkeleri kurulmuştur.

- Tarımsal faaliyetlerin gelişmesi sonucunda ihtiyaçtan fazla üretilen **artı ürün** olgusu ilerleyen dönemde **takasa dayalı ticaretin** başlamasına sebep olacaktır.
- Köylerin kurulmasıyla **mimari gelişmiş, ortak savunma, sözlük hukuk kuralları ve iş bölümü anlayışları ortaya çıkmıştır.**

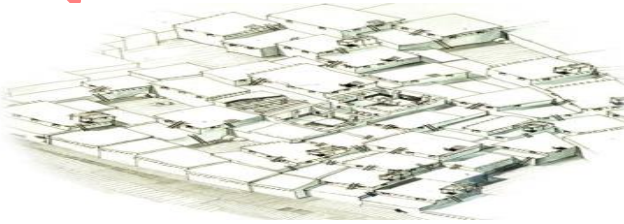
BİLGİ NOTU:

Tarımsal faaliyetler, hayvanların evcilleştirilmesi ve yerleşik hayat üretim ve tüketim alışkanlıklarını değiştirmiştir.

- ⇒ Yerleşik hayat ve tarımsal üretim, nüfus artışına yol açmıştır.
- ⇒ Nüfusun artmasıyla birlikte mağara ve kaya sığınakları yerine **megaron** tipi evlere bırakmıştır.

⇒ Barınak olarak kullanılan kulübeler, zamanla **yapılar topluluğuna** dönüşmüştür.

⇒ Yontularak yapılan biçimsiz, iri ve kaba görüntüye sahip araç-gereçler ilerleyen dönemde yerini

obsidyen ve kemikten yapılan bıçak, olta ve iğne gibi daha düzgün ve ebat olarak daha küçük araçlara bırakmıştır.

BİLGİ NOTU:

Bilgi birikiminin artması ve işçiliğin gelişmesi araç-gereçlerin hammaddeleri ile görüntülerini değiştirmiştir.

⇒ Araç-gereç teknolojisinin gelişmesiyle mikrolit adı verilen daha küçük ve değişken yapıya sahip araç gereçler kullanılmaya başlanmıştır.

BİLGİ NOTU:

Mikrolit: Özellikle Orta Taş Çağında kullanılan, uzunluğu en fazla 2 cm, genişliği en fazla 0,9 cm olan obsidyen, çakmaktaşı, kemik ve taştan yapılan araçlara verilen isimdir. Minik saplı kazıyıcılar ve ok ucu gibi deliciler en sık rastlanan mikrolit alet türleridir.

- ⇒ Tarımsal faaliyetlerin gelişmesiyle keten ve kenevir gibi bitki kökleri ile hayvanların yünlerinden ilk defa halı, kilim ve elbiseler yapılarak **dokumacılık faaliyetleri** başlamıştır.
- ⇒ Çanak-çömleğin gündelik hayatta kullanımının yaygınlaşması ve kilin ateşte pişirilmesi **seramik sanatını** ortaya çıkarmıştır.

BİLGİ NOTU:

Farklı süsleme, biçim ve yapım tekniklerine sahip olan çanak-çömlekler yazıdan önceki döneme ait kültürel ve sosyal yapı hakkında önemli bilgiler verir.

YERLEŞİK İNSAN VE MEDENİYET

- Yazıdan önceki önemlerde yerleşik yaşama ve medeniyete ait ilk yerleşim merkezleri ortaya çıkmıştır.
- **Göbeklitepe, Çatalhöyük ve Çayönü Anadolu'daki yerleşik hayata dair önemli ip uçları veren yerleşim yerleridir**

GÖBEKLİTEPE

- **Yer:** Şanlıurfa kent merkezinin 18 km kuzeydoğusunda, Örencik köyü yakınlarındadır.
- **Arkeolog:** Klaus Schmidt tarafından 1995 yılında kazılara başlanmıştır.
- **Özellikleri:** **Konut özelliği taşımayan dinî ve ayinsel bir amaç için yapılan tapınak dünyanın en eski tapınağıdır.**
- **Mimari yapısı:** 12 bin yıl öncesine ait olan yapılar merkezde T şeklinde dikili taş ile onu çevreleyen taşlar ve duvardan oluşmaktadır. Dikili taşlar 40-50 ton ağırlığında olup 4 ile 6 m uzunluğundadır.
- **Ortaya çıkardığı tartışma:** **İnsanoğlunun, tarım ve yerleşik hayattan sonra tapınaklar yaptığı şeklindeki yaygın görüş, Göbeklitepe'nin keşfiyle tartışmaya açılmıştır.**
- **Miras:** UNESCO Dünya Mirası listesinde yer almaktadır.

ÇATALHÖYÜK

- ❖ **Yer:** Konya merkeze 50 km uzaklıktaki Çumra ilçesi sınırlarındadır
- ❖ **Arkeolog:** J. Mellart tarafından ortaya çıkartılan yerleşim merkezidir
- ❖ **Özellikleri:** İçlerine çatılardan girilen birbirine bitişik evler ile sokağı olmayan yerleşim yeri oldukça iyi korunan yapılar topluluğudur
- ❖ **Önemi:** **Köy yaşamından şehir hayatına geçişin ilk örneğidir.** Ezme ve öğütme taşlarının bulunması, buradaki insanların kendi ekmek ihtiyaçlarını karşıladıklarını göstermektedir. Köpek ve sığır evcilleştirilen hayvanlardır. Seramik faaliyetlerine ilk başlanılan yerlerdendir. Kentte yönetici ya da ruhani sınıfı temsil eden anıtsal yapıların olmaması **eşitlikçi yaşam biçiminin** benimsendiğini göstermektedir.
- ❖ **Miras:** UNESCO Dünya Mirası listesinde yer almaktadır.

ÇAYÖNÜ

- ➔ **Yer:** Diyarbakır'ın Ergani ilçesindedir.
- ➔ **Arkeologlar:** 1964 yılında Robert J. Braidwood ve Halet Çambel başkanlığında bir ekiple başlatılan kazılar farklı ekiplerle 1991 yılına kadar sürdürülmüştür.
- ➔ **Özellikleri:** **Yakın Doğu'nun bilinen ilk köy yerleşkesi**
- ➔ **Mimari:** Taş temelli kerpiç binaların ilk örneklerine rastlanmıştır. Kireç söndürülerek yapılan dünyanın en eski mozaik döşemesi Terrazzo dünyada tektir.
- ➔ **Önemi:** **Avcılık ve toplayıcılıktan yerleşik hayata geçilen ilk yerleşim yerlerindendir.** Emmer cinsi buğday ve mercimekgiller gibi bitkilerin yetiştirilmiştir. Koyun ve keçi gibi hayvanlar evcilleştirilmiştir.
- ➔ **Yaşayanlar:** Çayönü toplumundaki erkeklerin ortalama boyu 170 cm, kadınlar ise 157 cm boyundaydı. Ortalama yaşam süresi 29-30 yıldır. Nadirde olsa 60 yaşına kadar yaşamış insanlar da bulunmaktaydı.

SÖZLÜ-YAZILI KÜLTÜR

SÖZLÜ KÜLTÜR

- *Yazının icadından önce insanların önemli olayları kuşaktan kuşağa aktarmasıdır.
- ***Güçlü bir ezber geleneğine sahip olan sözlü kültür değişebilir, çeşitlenebilir, sürekli akış ve dolaşım halindedir.**
- * Toplamlar, sözlü geleneklerini oluştururken çevrelerinde olup biten ve kendilerini etkileyen bütün olay ve unsurları kullanmıştır.
- *Toplumsal belleğe dayanır
- *Belli bir bölgeyle sınırlı değildir. Başka kültürlerden etkilenme ve onları etkileme söz konusudur.
- ***Efsane, mit ve destanlar bu kültürün önemli argümanlarıdır.**
- * Eski Yunan da mit ve efsane anlatıcıları, Türklerde âşık ve ozanlar, Afrika da kabilelerin en yaşlıları sözlü kültürün önemli aktarımcılarıdır.

YAZILI KÜLTÜR

- *Sözlü kültürden sonra yazının icadıyla ortaya çıkmıştır.
- *Olay ve bilgiler yazıyla aktarılır
- *Bireysel belleğe dayanır
- *Yazan bir kişi ve metne dayanır
- * Yazılı kültür sayesinde insanoğlu birikimlerini, daha sağlıklı bir şekilde aktararak günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır
- *Sözlü kültürün aksine üreten yalnızdır
- *Sözlü kültürdeki toplumsallaşma bu kültürle birey içselleştirilerek toplumla özdeşleşme kırılmıştır.

BİLGİ NOT:

Sözlü kültürdeki anlatılar insanlığın yazılı olmayan tarihini oluşturmaktadır.

TARİH ÖNCESİ DÖNEMLENDİRME

Tarih öncesi devirlerle ilgili dönemlendirme yapılırken **insanların kullanmış oldukları madenlerin cinsi ve araç-gereçler üzerine yapılan işlemler göz önüne alınmıştır**. Buna göre tarih öncesi Taş Çağı ve Maden Çağı şeklinde dönemlendirilmiştir.

Yazının icadıyla tarihî çağlar başlamıştır.

TARİH ÖNCESİ DÖNEMLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- ⇒ Yazıdan önceki dönemlerdir.
- ⇒ Bu dönemin aydınlatılmasında daha çok **Arkeolojik ve Antropolojik** bulgulardan yararlanır.
- ⇒ Tarih öncesi dönemleri birbirinden **kesin** olarak ayırmak mümkün değildir.
- ⇒ Bu dönemde insan ve toplumlararası etkileşim zayıftır.
- ⇒ Kullanılan araç-gereçlere göre dönemlendirme yapılmıştır.
 - Taş devrini kendi arasında ayırırken taşta yapılan işlemler göz önünde bulundurulur.
 - Maden devri bölümlere ayrılırken aletlerin yapımında kullanılan madenler esas alınır
- ⇒ Tarih öncesi dönemler **tüm bölgelerde aynı zamanda ve sırayla yaşanmamıştır**.
 - Tarih öncesi devirleri sırası ile yaşayan tek uygarlık Mısır Uygarlığıdır.
 - **İnsan ihtiyaçları, göçler, yeraltı kaynakları ve diğer toplumlarla iletişim** dönemlerin farklı olmasının en önemli etkenlerdir.
 - Tarih öncesi dönemlendirmede daha çok bölgesel olarak adlandırmalara gidilmiştir
- ⇒ İnsanoğlu bu dönemde sırasıyla **taş, toprak ve maden'i** kullanmıştır.
- ⇒ Paleografya, Filoloji, Heraldik, Sicillografi, Diplomatik, Nümizmatik, Epigrafya gibi yazıya dayalı bilim dalları bu dönemlerin aydınlatılmasında kullanılmaz.
- ⇒ Tarih öncesi devirlerde kesinliğin olmaması nedeniyle bu dönemlere karanlık devirler de denir.
- ⇒ Bu dönemde icatların ortaya çıkmasındaki en önemli etken insan ihtiyaçlarıdır.

BİLGİ NOTU:

ÜÇ ÇAĞ SİSTEMİ

Üç Çağ Sistemi, tarih öncesi dönemlerin araç gereç yapımında kullanılan maddeler esas olarak üç evreye bölünmesidir . C. J. Thomsen tarafından 1836'da ilk defa kurulan bu sistemle tarih öncesi dönemler taş, tunç ve demir sıralaması kurulmuştur. 1865 yılında J. Lubbock (Labık) "Üç Çağ Sistemi"ni ayrıntılı bir şekilde yeniden ele almıştır. Buna göre Taş Çağı; Eski ve Yeni, Taş Çağı yani Paleolitik ve Neolitik Çağ'a ayrılmıştır.

TARİH ÖNCESİ DÖNEMLER

ESKİ TAŞ DEVRİ (KABATAŞ – PALEOLİTİK DÖNEM)

- ⇒ İnsanlık tarihinin en uzun dönemidir.
- ⇒ Buzul çağından dolayı insanlar doğaya bağlı yaşamıştır.
- ⇒ Mağara, ağaç kovukları ve kaya sığınaklarında temel yerleşim yerleridir.
- ⇒ **Besinlere ulaşma isteği nedeniyle göçebe hayat tarzı benimsenmiştir**.
- ⇒ **Avcılık ve toplayıcılık** temel geçim kaynaklarıdır.
- ⇒ Alet yapımı yoktur. Avcılıkta taş ve kemik gibi sivri cisimler kullanılmıştır.

Alet yapımının olmaması bilgi birikiminin olmadığını göstermektedir.

- ⇒ İnsanlar küçük gruplar halinde yaşamaktadır.

Toplum bilinci ve toplumsal yaşam kültürü oluşmamıştır.

- ⇒ İlk sanat ürünü sayılan **mağara resimleri** (hayvan ve av resimleri)bu dönemde ortaya çıkmıştır

⇒ Döneme ait önemli merkezler:

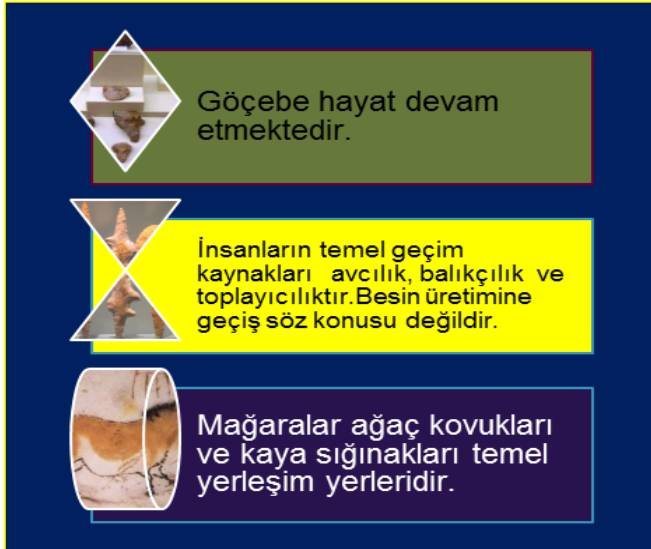
DÖNEME AİT ÖNEMLİ MERKEZLER

DÜNYADA	TÜRKİYEDE
✓ İspanya Alfamira Mağarası ✓ Fransa Laskö Mağarası	➤ İstanbul Yarım Burgaz Mağarası ➤ Antalya Karain, Beldibi ve Belbaşı Mağaraları NOT: İstanbul Yarım Burgaz Anadolu'daki en eski yerleşim yeridir. NOT: Konya, Akşehir Dursunlu fosil yatakları, Anadolu'da insan varlığına ilişkin kalıntıların ele geçirildiği en eski buluntu yeridir.

ORTA TAŞ ÇAĞI

(MEZOLİTİK – YONTMA TAŞ DÖNEMİ)

- Eski taş çağında devam eden Buzul Çağ bu dönemin sonlarına kadar devam etmiştir.

- İlk defa mikrolit adı verilen küçük aletler bu dönemde yapılmıştır.
- Dil kavramı gelişmemiştir
- İlk defa alet üretimi söz konusudur. Çay taşı, Çakmaktaşı ve kemiklerden gibi malzemeler kullanılarak savunma ve saldırı amaçlı bıçak, el baltaları gibi aletler yapılmıştır.
- Bu dönemde mağara resimlerdeki hayvan figürleri yerini insana figürüne bırakmıştır.
- İlk dinlerin en eskisi sayılan Totemizm ortaya çıkmıştır.
- Klan adı verilen kan bağına dayalı ilk insan toplulukları oluşmaya başlamıştır

- Dönemin sonlarına doğru **ateş** kontrol altına alınmıştır.
- Döneme ait önemli merkezler:

DÖNEME AİT ÖNEMLİ MERKEZLER

DÜNYADA	TÜRKİYEDE
Tacikistan'daki Kuldara bölgesi dünyada Mezolitik döneme giren ilk yerdir.	Antalya - Karain, Beldibi ve Belbaşı mağaraları, Gaziantep: Dülük, Samsun: Tekkeköy, Ankara: Macunçay, Adıyaman: Palanlı Mağarası, Isparta: Kapalı İn Mağarası;

YENİ TAŞ DEVRİ (CİVALI TAŞ, NEOLİTİK DÖNEM):

- Taş devrinin en kısa süren dönemidir.
- İnsanlar bu dönemde yabani tohumları ıslah ederek tarımsal faaliyetlere başlamışlardır. Buğday, arpa, bakla, darı gibi ürünleri yetiştirmeye başlayan insanlar, üretici konumuna geçmiştir.
- Mağara, kaya sığınakları yerine megaron adı verilen barınaklar oluşturulmuştur.
- İlk defa köyler kurularak yerleşik hayata geçilmiştir.
- Ateşin yardımı ile ilk defa seramik faaliyetleri başlamıştır. Yapılan kaplar, çanak çömlek ve vazolar daha çok ürünleri saklamak içindir
- Keten, kenevir gibi bitki liflerinden elbiseler yapılarak dokumacılık faaliyetleri başlamıştır.
- İhtiyaç fazlası üretimin ortaya çıkması ile takasa dayalı ticaret ortaya çıkmıştır. Tekerleğin icat edilmesi ile ticari hayat hızlanmıştır

Ticarette birlikte:

- ✓ Toplumlara arası etkileşim arttı
- ✓ Sınıfsal farklılaşma ortaya çıktı
- ✓ Kölecilik anlayışı doğdu.

- İlk defa hayvanlar evcilleştirildi. İlk evcilleştirilen hayvanlar; köpek, koyun, keçi, at, domuz ve sığırdır.
- Toplumsal iş bölümü ortaya çıkarak sözlü hukuk kuralları ve meslekler oluşmuştur.
- Özel mülkiyet kavramı ortaya çıkmıştır.

DÖNEME AİT ÖNEMLİ MERKEZLER:

- ✓ Konya: Çatalhöyük
- ✓ Malatya: Cafer höyük
- ✓ Diyarbakır: Çayönü
- ✓ Gaziantep: Sakça gözü
- ✓ Tarsus: Gözlük kule

MADEN DEVİRLERİ

BAKIR DEVRİ

- Maden devirleri içerisinde en uzun süren dönemdir.
- Taş devri ile maden devri arasındaki geçiş dönemi olarak ta kabul edilebilir.
- İlk defa ön kültürler bu dönemde ortaya çıktı.
- Bakırdan yapılmış ok uçları, kama, balta, bıçak gibi aletlerin yanında, bilezik, gerdanlık gibi çeşitli süs eşyaları da kullanılmıştır.
- İlk defa heykelcikler yapılmıştır.
- Anadolu'da savunma amaçlı kale surları yapılmıştır.
- Çorum Alacahöyük; Denizli Beycesultan, Çanakkale Kum tepe ve Truva; Samsun İkiz tepe bu döneme ait önemli yerleşim yerleridir.

TUNÇ DEVRİ (KALAY DÖNEMİ)

- İlk defa devlet düşüncesi bu dönemde ortaya çıkmıştır. Sümer, Akad, Asur, Babil ve Mısır gibi devletler bu dönemde kuruldu.
- İlk defa at arabaları bu dönemde kullanılmaya başlanmıştır.
- Yazı bu dönemde Anadolu'ya Asurlu tüccarlarca getirildi.

NOT: Anadolu demir devrini yaşamadan tarihi devirlere geçmiştir.

DEMİR DEVRİ

- Maden Devrinin son aşamasıdır.
- Üretim ve silah teknolojisi gelişmiştir.
- Şehir devletlerinin yerini imparatorluklar aldı.

TARİHİ ÇAĞLAR

İLK ÇAĞ

- Yazının icadıyla başlayıp Kavimler Göçüyle sona ermiştir.

ORTA ÇAĞ

- 375 Kavimler Göçüyle başlayıp 1453 İstanbul'un fethiyle sona ermiştir.

YENİ ÇAĞ

- 1453'te İstanbul'un fethiyle başlayıp 1789 Fransız İhtilaliyle sona ermiştir

YAKIN ÇAĞ

- 1789 Fransız İhtilaliyle başlayıp günümüzde hala devam eden çağdır.

YAZININ İCADI VE GELİŞİMİ

ÇİVİ YAZISI

- İnsanoğlu çizim, kabartma veya boyamalar yoluyla önce ideografik yazı denilen fikir yazısına ardından piktografik yazıya doğru doğru ilerleme sağlamıştır.
- İlk Çağ'da Mezopotamya'daki dinî inanışlara göre her şey tanrıların malıydı. Herkes elde ettiği ürünü, tanrının evine yani mabede teslim etmek zorundaydı
- Vatandaşlarca mabede teslim edilen ürünler rahipler tarafından tabletlere resmedilmesi sürecinde sembol yazısı (piktograf) ortaya çıkmıştır.

BİLGİ NOTU:

Yazının ortaya çıkmasındaki en önemli sebep üretilen ürünlerin toplanması, depolanması ve dağıtılması gibi işlerin düzenli bir şekilde idaresinin yapılmasını sağlamaktır.

- Sümer çivi yazısı üçgen izi bırakan ve çivi şeklinde olan aletle kil ve balçıktan yapılan tabaka plakalar üzerine yazılarını yazdılar.

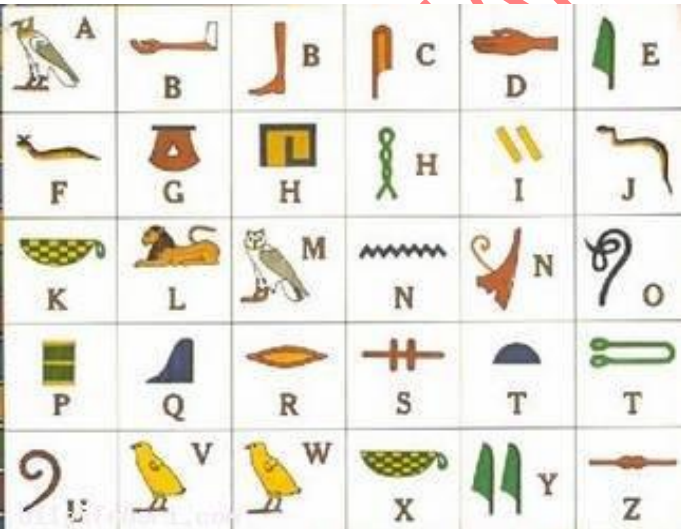
- Uruk sitesinde ilk defa bulunan Sümerce yazılmış tablet tapınağın muhasebe kayıtları şeklinde düzenlenmiştir. Tablette tahıl çuvalları ve büyük baş hayvanların listesi yer almaktadır
- İlk yazı yazıların içerikleri genelde hesap ve mübadele kayıtları, tarihler, malın cinsi, hüviyeti, sınıflandırılması ve listesi gibi bilgileri içeren ziraat ve ticaret kayıtlarından oluşmaktadır.
- Sümerlere çivi yazısı Akad, Babil, Hitit, Persler, Urartu ve Asurlular tarafından geliştirilmiştir.

BİLGİ NOTU:

Çivi yazısı, 1802'de Alman bilgini Grötefend tarafından çözülmüştür

HİEROGLİF YAZISI

- Hiyeroglif kelimesinin anlamı kutsal yazı demektir
- Mısırlılar tarafından icat edilen Hiyeroglif yazısı harflerden çok resimlerden meydana gelmiştir. Bu yazıda her sembol bir sözcük ya da heceyi simgeler.

- Eski Mısır'da anıt ve kitabelerde kullanılan hiyeroglif yazılarda semboller daha yoğun olarak kullanılırken günlük hayatta bu yazı daha basit sembollerle kullanılmıştır.

- Hayvan ve insan yüzlerinin olduğu tarafa doğru yazılar oluşturulduğu için yazı sadece soldan sağa değil, aynı zamanda sağdan sola, yukarıdan aşağıya veya aşağıdan yukarıya doğru okunup yazılmıştır.
- Mısırlıların hiyeroglif yazılarında kullandıkları papirüs bitkisinden elde edilen kağıt ve fırçalar yazının taşınabilirliğini kolaylaştırmıştır.

BİLGİ NOTU:

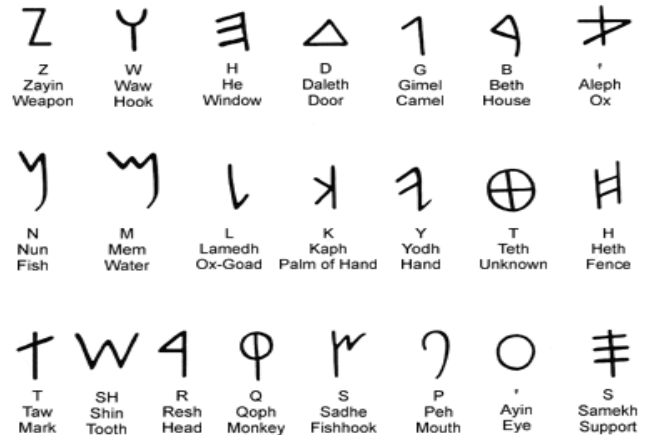
ROSETTA TAŞI

1798'de Napolyon Bonapart'ın Mısır Seferi sırasında kara renkli Rosetta taşı bulunmuştur. Taşın yüzeyinde Yunanca, hiyeroglif ve demotik olmak üzere üç farklı dile ait olan yazılar mevcuttu. Avrupa'ya götürülen taşı, Fransız Jean François-Champollion tarafından okunmasıyla Hiyeroglif yazısı çözülmüştür.

FENİKE ALFABESİ

- Mısır Hiyeroglif yazısının temelini oluşturduğu 24 harfli Fenike alfabesinde her ses için bir sembol kullanılmış ve bu sesler birleştirilerek kelimeler oluşturulmuştur.

- Günümüzde kullanılan Arap, Latin Yunan, Kiril ve Latin alfabeleri Fenike alfabesini ölçüt olarak ortaya çıkmıştır.

BİLGİ NOTU:

Fenike alfabesinin ilk örneği olan İtalya'nın Toskana bölgesindeki Marsilya Yazıtında: "Tanrı namına elde olunan zaferleri halka anlatmayı mümkün kılan yazıları okutan harfler" ifadesi yer almaktadır.

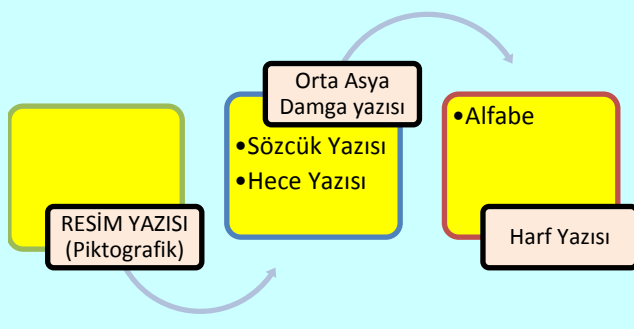
- Yazının icadı ve gelişimiyle bilgi, beceri ve tecrübelerle dayalı bilgilerin tekrarı yerine yeni bilgilerin eklenmesiyle bu alanların gelişimi sağlanmıştır.**
- İlk kez Bergama'da parşömenler birleştirilerek kitap hâline getirilmiştir. Çin medeniyetinde tekstilden yapılan kâğıt üretilmiştir. VIII ve IX. yüzyıllarda İslam medeniyetinde kâğıt üretimi yaygınlaşmıştır.

BİLGİ NOTU:

Yazının gelişimiyle birlikte dil etkileşimi yaygınlaşmıştır. Bölgelere hâkim olan devletlerin kendi dillerini yaygınlaştırmak istemeleri bu etkileşimi hızlandırmıştır. Farsça, Türkçe, Arapça, Çince, Latince ve Yunancanın hızla yayılmasında hâkim güçler önemli rol oynamışlardır.

BİLGİ NOTU:

YAZININ GELİŞİMİ

İLK ÇAĞ'DA BİLİM

- İlk Çağ'da din, efsane, felsefe ve günlük ihtiyaçları gidermeye yönelik tarım gibi alanlar bilimin konusunu oluşturmuştur.**
- Bu dönemde elde edilen bilimsel ve teknik gelişmeler kendinden sonraki çağlarda da geçerliliğini korumuştur. Yazı, takvim, tekerlek, barut, pusula, matbaa, gezegenlerin hareketleri, gazların özellikleri, kaldırma, sarkaç ve gelgit gibi İlk Çağ'da oluşturulan bilgi ve teknolojiler günümüzde de geçerliliklerini korumaktadır.
- Tarımsal faaliyetlerle birlikte mevsimlerin zamanını önceden bilinmesi **takvime** ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Takvimleri oluşturmak için gökyüzü olaylarının izlenmesi, kaydedilmesi ve yorumlanması **astronomi** biliminin gelişimini hızlandırmıştır.
- Astronomide yaşanan gelişmeler matematik, fizik, kimya gibi temel bilimlerin gelişmesini hızlandırmıştır.
- İlk Çağ'da insanların ölümsüzlük ve uzun yaşama arzusu tıp ilmini ortaya çıkarmıştır.**
- Eski Çağ'da coğrafya, daha çok matematik ve tarih ilmiyle iç içe gelişme göstermiştir.

Archimedes (Arşimet) ilkesine göre "Bir sıvıya bırakılan ve dengedeki cisme uygulanan kaldırma kuvveti, cismin ağırlığına eşittir". Archimedes'in yaşadığı döneme kadar gemiler ahşaptan yapıldı. Çünkü tahtadan başka bir malzemeden yapılsa geminin batacağına inanılırdı. Archimedes'in havuzdaki hamam tasının batmayışını gözlemleyerek suyun kaldırma kuvvetini bulmasından sonra gemiler metal malzemeden de yapılmaya başlanmıştır

Kaynak: MEB Ders kitabı

İLK

Ç

A

Ğ

D

A

B

L

i

M

MEZOPOTAMYA'DA BİLİM VE TEKNİK

- *Aritmetik ve geometrinin temeli atılmıştır. Sümerler tarafından dört işlemi 60 tabanlı sayı sistemini, bir saatin 60 dakika, bir dakikanın 60 saniye, bir haftayı 7 gün olarak hesaplamışlardır. Daireyi 360'a bölmüşlerdir.
- * Ay ve Güneş tutulmalarını hesaplanmışlardır
- ***Yazı, tekerlek ve takvim ilk defa bu uygarlıkta icat edildi**
- * MÖ 3000 Babil'de ilk defa ürün toplama makinesi kullanıldı. Karekök-küp kök hesaplama ve ikinci-üçüncü dereceden problemlerin çözümü için tablolar

MISIR UYGARLIĞINDA BİLİM VE TEKNİK

- * Nil Nehri'nin taşma zamanının hesaplanması **geometri**, arazi sınırlarının yeniden belirlenmesi geometri ve vergilerin hesaplanması **matematiğin** ilerlemesine yardımcı olmuştur.
- ***Pi** sayısı günümüz değerlerine yakın olarak hesaplanmıştır.
- *Ahiret inancı mumyacılık, tıp, eczacılık, mimari ve edebiyatta ilerlemelere yol açmıştır.
- * Bir yılı 365 gün ve 12 aya bölüp Güneş yılına dayanan ilk hassas takvim yapılmıştır.

HİND MEDENİYETİNDE BİLİM VE TEKNİK

- ***Sıfır** sayısı ilk kez kullanılmıştır.
- *Trigonometri de sinüs ve kosinüs fonksiyonlarını kullanılmıştır
- *Birinci ve ikinci denklemler üzerinde çalışmalar yapılmıştır.
- *Matematikte İslam uygarlığını etkilemişlerdir.

ÇİN VE ORTA ASYADA BİLİM VE TEKNİK

- *Kağıt, pusula, matbaa, mürekkep ve barut Çin'de bulunarak dünyaya yayılmıştır.
- *Demir ve ilk alışım olan bronz Türklerce kullanılmıştır.
- *At evcilleştirilerek at arabası yapılmıştır.

İLK ÇAĞ'DA BAŞLICA MEDENİYET HAVZALARI

İRAN MEDENİYETİ

MEDLER

- * M.Ö. 7yy'da Asur egemenliğinden ayrılarak devletlerini kurdular.
- * Keyaksar döneminde Babillerle ittifak kurarak Asur devletini yıktılar.
- * Anadolu hâkimiyeti için Lidyalılarla mücadele ettiler.
- * M.Ö. 550'de Persler tarafından yıkılmışlardı

PERSLER

- * Kiros M.Ö. 546'da Lidya Devletine son vererek Anadolu'ya hakim oldular
- *Darius döneminde Ön Asya tek bayrak altında birleştirilmiştir.
- * Merkezi otoriteyi güçlü tutmak için ülkeyi **Satraplık** adı verilen eyaletlere ayırmışlardır.
- * Dünya tarihinde ilk defa **posta** teşkilatını kurmuşlardır
- *Kral Yolunu yapmışlardır

HİND MEDENİYETİ

- * Hindistan'da ilk yerleşim yerleri İndus ve Ganj nehirleri etrafında SİND adıyla kurulmuştur.
- *Zengin bir ülke olması ve etrafının doğal setlerle çevrili olmasından dolayı sürekli istilalara uğramış bundan dolayı güçlü devletler kurulamamıştır.
- *Babürşahlar dönemine kadar Racalık adı verilen küçük prensliklerce yönetilmişlerdir.
- ***Kast sistemi nedeniyle millileşme ve vatan sevgisi oluşmamıştır**
- * Hint medeniyetinde, matematikçiler sıfırı ilk defa kullanmalarına rağmen sıfırı sayı olarak kabul etmemişlerdir.
- *Budizm,Hiduiizm ve Veda dini önemli dinleridir
- *Taç Mahal günümüze gelen en önemli mimari eserdir.

ÇİN MEDENİYETİ

- * Çin medeniyeti Türk, Moğol, Tunguz ve Tibet kültürlerinin etkisi ile ortaya çıkan karma bir medeniyettir.
- * Çinliler; **barut, pusula, kâğıt ve matbaayı** icat etmiştir.
- * Tarım, ipek, resim, kumaş işleme, porselen imalatı, heykelticilik, çinçilik gibi zanaat ve sanat dalları gelişmiştir. Porselen sanatı Çin'deki maden azlığından dolayı ortaya çıkmıştır
- *Güneş lekeleri konusunda Galileo'dan önce bilgi vermişlerdir.
- * Pagoda tarzlı tapınakları, sarayları ve Çin Seddi önemli mimari eserlerdir.
- *İpek Yoluna hâkim olmak için Türklerle sürekli mücadele halinde olmuşlardır.

MEZOPOTAMYA MEDENİYETLERİ

S
Ü
M
E
R
L
E
R

- M.Ö 4000'lerde Orta Asya'dan bölgeye gelerek yerleştiler.
- Zigurat adı verilen tapınaklarının etrafında M.Ö 3000'lerde ilk şehir devletlerini kurdular
- Siyasi birlik kuramamışlardır. Kiş, Lagaş, Eridu, Nippur, Ur, Uruk önemli site devletleridir.
- Sümerlerde şehir devletlerinin başında **Patesi veya Ensi** adı verilen rahip krallar bulunmaktadır.
- Urina sülalesinin halka yaptığı zulümleri engelleyen **Urgakina** dünya tarihinde bilinen ilk yazılı kanunları yapmıştır.
- MÖ 3200'de **çivi yazısını** bulmuştur.
- Ay ve Güneş tutulmalarını hesaplayıp, Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter, Satürn gibi gezegenleri tespit etmişlerdir.
- **Ay yılı esaslı ilk takvimi** yapmışlardır.
- Dünyanın ilk yazılı edebi ürünleri olan Gılgamış, Yaratılış ve Tufan destanları Sümer edebiyatının en önemli örnekleri sayılmaktadır.
- Temel geçim kaynağı tarımdır. Tarımı geliştirmek için su kanalları ve bentler inşa etmişlerdir.
- Çok tanrılı dinsel inanış sistemleri mevcuttur.

B	I. ve II. Babil Devleti olmak üzere iki defa Mezopotamya'ya hâkim oldular.
A	Hammurabi iktidarını tanrı yerine yasalara ve orduya dayandırdı. Böylece tarihin ilk mutlak krallığını Babil Devletinde oluşturmuştur.
B	
i	Mimaride Mezopotamya medeniyetleri içerisinde en gelişmiş olanıdır. Babil Asma Bahçeleri ve Babil Kulesi önemli mimari eserleridir
L	
L	Kral Hammurabi tarafından Sümer kanunlarından ve Sami geleneklerinden yararlanarak Hammurabi Kanunlarını yapmıştır.
E	
R	Burçları güneş saatini ay ve güneş tutulmalarını hesaplamışlardır.
A	Tarihte bilinen ilk düzenli ordu ve imparatorluğu kurdular
K	
A	Kurdukları imparatorluk sayesinde Sümer kültürünü Ön Asya'ya yaymışlardır.
D	
L	Kral Naram-sin'in Zafer Anıtı günümüze gelen en önemli eserdir
A	
R	
A	En önemli hükümdarları Asurbanipal döneminde Suriye; Filistin, Mısır, İran, Kıbrıs, Anadolu'da Kapadokya'yı aldılar.
S	Asurlular dünya tarihinde kara ticaret koloniciliğini ilk başlatan millettir.
U	Asurlular kara kolonileri kurmuş ve yaptıkları ticaret yolları sayesinde Anadolu'yla güçlü bir ticaret bağı oluşturmuştur.
R	Sümerlerden öğrendikleri yazıyı Anadolu'ya getirerek Anadolu'nun tarih çağlarına girmesini sağlamışlardır.
L	Kolonilerini korumak ve kervanlarının rahat hareket etmesi için Ön Asya'nın ilk süvari birliklerini oluşturdular.
A	Dünya tarihinde kütüphaneciliği ve arşivciliği ilk başlatan millettir.
R	
E	Elamlılar coğrafi olarak Mezopotamya'da olmamasına rağmen kültür olarak bu bölge içerisinde ele alınır.
L	
A	Çömlek ve seramik sanatında ileriydiler
M	Kendilerine özgü bir dil, yazı ve kültüre sahiptirler.
	Başkentleri Sus şehridir

YUNAN MEDENİYETİ

M.Ö. 1200 'ler de Aka egemenliğine son veren Dorlar tarafından kurulmuştur. **Polis** adını verdikleri şehir devletleri halinde yaşadılar. Atina, Sparta, Korint, Tebai önemli şehir devletleridir. Yunan kentlerinde yapılan seçimler, cumhuriyet ve demokrasinin ilk izleri kabul edilir. Tarım alanlarının azlığı ve ülkenin dağlık olmasından dolayı Fenike ve İonyalılar gibi **deniz koloniciliği ile** uğraştılar. Zeus adına dört yılda bir **Olimpiyatlar** adı verilen spor, müzik ve şiir yarışması düzenlemişlerdir. Olimpiyatlar sayesinde kültürel birliktelik oluşmuştur. Başta Aristoteles (Aristo) olmak üzere Yunanlı bilginleri botanik ve zooloji alanlarının temellerini atmıştır. Miletli Thales (Tales) ve Pythagoras (Pisagor); matematik, astronomi ve felsefe alanında önemli çalışmalar yapmışlardır. Fenike'nin alfabesini ve Mısırlıların takvimini geliştirerek Roma Uygarlığına aktarmışlardır.

ANADOLU MEDENİYETLERİ

H

*M.Ö. 2000'lerde Kafkaslar üzerinden Kızılırmak yayı çevresine yerleştiler.

*Başkentleri Hattuşaş şehridir.

i

*Mısırlılarla yapılan Kadeş Savaşından sonra imzalanan **Kadeş Antlaşması** dünya tarihinin en eski yazılı ve ittifak antlaşmasıdır.

*Hititlerde devletin başında **Labarna** ünvanlı krallar bulunur.

T

*Krala devlet işlerinde ana kraliçe anlamına gelen **Tavananna** isimli kraliçeler yardımcı olmuşlardır.

i

* İlk zamanlarda kralı sorgulama, yargılama ve görevden alma yetkisine sahip olan Hitit soylularınca oluşturulan **Pankuş Meclisi** de yönetimde önemli bir kurumdur.

T

*Çok tanrılı dinsel inanışları ve dinsel hoşgöründen dolayı Hitit ülkesine **BİN TANRI İLİ** adı verilmiştir.

L

*Anadolu medeniyetleri içerisinde yazılı hukuk sistemine ilk sahip olan devlettir. Mülkiyet, ceza ve ticaret alanlarında sistematik devlet kanunları yapmışlardır

E

***Anal** denilen yıllıklar tutmuşlardır. Hitit analarında olaylar kronolojik bir sırayla olduğu gibi anlatılmasından dolayı objektif tarihçiliğin ilk örnekleri kabul edilir

R

L

⇒ Lidya; Küçük Menderes ve Gediz nehirleri arasında kalan bölgenin adıdır.

i

⇒ Kral Gigse döneminde başkent Sardes şehri olmak üzere M.Ö. 587'de kurulmuştur.

D

⇒ **Kral Yolu üzerinde ticaret yaparak Mezopotamya kültürünü Batı Anadolu'ya taşımışlardır.**

Y

⇒ İnsanlık tarihinde ilk kez **madeni parayı** basmışlardır.

A

⇒ Dericilik, dokumacılık, maden işlemesi, çömlekçilik, tarım ve kuyumculukla uğraşmışlardır

L

I

⇒ Anadolu uygarlıkları içerisinde düzenli ordular yerine **ücretli ordu teşkilatını** kurmuşlardır.

L

A

⇒ Yunanlılar gibi tanrılarını insan şeklinde tasvir etmişlerdir.

R

⇒ Kral Krezüs zamanında Persler tarafından yıkılmıştır.

F

⇒ Ege göçleri ile boğazlar yoluyla Anadolu'ya gelerek Kral Gordios döneminde bugünkü Ankara Polatlı yakınlarındaki başkent Gordion şehri olmak üzere kurulmuşlardır.

R

i

⇒ Bölge itibarı ile **tarım ve hayvancılığı** koruyan çok sert kanunlar yaptılar. Haksız yere öküz öldüren veya saban kıranın cezası ölümdür.

G

L

⇒ **Tapates** adı verilen halı ve kilimleri meşhurdur.

E

⇒ Anadolu Medeniyetleri içerisinde **Yığma Tümülüs** mezar şeklini getiren devlettir.

R

⇒ En önemli tanrıları bereket tanrıçası **Kybele**'dir.

⇒ Kaya mimarisi, halı dokuma, kuyumculuk, müzik aleti yapımı ve seramikte ileri gittiler.

U R A R T U L A R	➔ Doğu Anadolu bölgesinde kurulan ilk ve tek uygarlıktır. ➔ I. Sardur döneminde başkent Tuşpa (Van) olmak üzere kurulmuşlardır. ➔ Zengin demir, gümüş ve bakır yataklarına sahip olan Urartular, maden işleme sanatında ileri seviyeye ulaşmışlardır. ➔ Ölümünden sonraki hayata inandıkları için mezarları ev ve oda şeklindedir. ➔ Tarımı ve hayvancılığı geliştirmek için sulama kanalları, barajlar, su bentleri yapmışlardır. ➔ Çok sayıda savunma amaçlı kaleler yapmışlardır. Van Kalesi, Çavuş tepe, Altın tepe ve Toprak kale önemli kaleleridir.
İ Y O N Y A L I L A R	➔ M.Ö.1200'lerde Akalar tarafından kurulan bir uygarlıktır. ➔ Efes, Milet, Foça ve Symra gibi 12 site devleti halinde yönetilmişlerdir. ➔ Anadolu Uygarlıkları içerisinde demokrasi ile yönetilen tek medeniyettir. ➔ Lidyalıların Kral Yolunda ticaret yapmalarına izin vermemelerinden dolayı Akdeniz ve Karadeniz'de çeşitli ticaret kolonileri kurdular. ➔ Bilim ve kültür alanında ileri seviyeye ulaşmışlardır. Bilimde ilerlemelerinde; • Kolonilerden gelen kültür akışı • Kral yolunun bitiş noktasında olması (Coğrafi Konum) • Özgür düşünce ortamı • Ahiret inancının olmaması • Anadolu medeniyetleriyle etkileşim halinde olmaları ➔ Hipokrat, Herodot, Tales, Pisagor, Herakletios, Diyojen, Ksenefon, Anaksimandros İyonya'da yetişen ünlü bilim adamlarıdır.

MISIR MEDENİYETİ

- Nil Nehri etrafında ortaya çıkan Mısır medeniyeti İlk Çağ'daki en büyük medeniyetlerden biridir.
- **Kral Menes** zamanında Nom adı verilen siteler ortadan kaldırılarak siyasi birlik kurulmuştur.
- Etrafının **dağ, deniz ve çöl gibi doğal setlerle** çevrili olmasından dolayı Mısır medeniyeti kendine özgü bir medeniyettir.
- **Firavunlar** Mısır Uygarlığında dini ve siyasi tek otoritedir.
- Firavun, tanrının temsilcisi olarak toprakların, malların ve insanların sahibidir.
- Mısır Uygarlığında; Mumyacılık, Eczacılık, Tıp, Anıt mezar, Kimya, Edebiyat ve Resim kaynağını dinden almıştır.
- Firavun'un ağzından çıkan her söz ilahi kabul edildiği için bu uygarlıkta hukuk Mezopotamya ve Anadolu'daki kadar gelişmemiştir.
- Ölümünden sonraki hayata insanları hazırladığına inanılan Rahipler halk ve devlet üzerinde geniş nüfuzları vardır
- Mimari, astronomi, matematik ve tıp alanında ilerlemişlerdir. Mısırlılar, güneş takvimini kullanmış, yılı 365 gün olarak hesaplamış ve bir günü 24 saate bölmüşlerdir
- Firavunlar için Piramit adı verilen anıtlar yapmışlardır. Keops, Mikerinos ve Kefrenpiramitleri önemli anıt mezarlardır.

Mısır'ın etrafının doğal korumalarla çevrili olması burada kurulan devletlerin uzun ömürlü olmasını da etkilemiştir.

DOĞU AKDENİZ UYGARLIKLARI

FENİKELİLER

*Bilinen ilk denizci milletlerdir. Doğu Akdeniz ve Batı Afrika sahilleri arasında kurdukları koloniler nedeniyle doğu ve batı kültürleri arasında taşıyıcı rol oynadılar.

***Alfabeyi** ilk icat eden millettir.

*Camı icat etmişler, boya, gemicilik ve fildişi işlemeciliğinde ileri bir uygarlık meydana getirdiler.

İBRANİLER

-**Tarihte tek tanrı inancına sahip ilk millettir.**

Dinlerini aşırı derecede millileştirdikleri için devletsiz kaldıkları zamanda bile kültürlerini korumuşlardır.

ÖLÜMDEN SONRAKİ HAYATA İNANIŞIN İPUÇLARI

Mezarların ev, oda veya piramit şeklinde yapılması
Mumyacılık
Mezarlara ölen kişinin eşyalarının konulması
Balbal adı verilen taşlar

Anadolu ve Mezopotamya'da çeşitli medeniyetlerin kurulmasında etkili olan sebepler:

- Coğrafi konumu
- Uygun iklim
- Yeryüzü şekillerinin yaşamaya elverişli olması
- Önemli göç ve ticaret yolları üzerinde olması
- Su kaynakları

İyon ve Yunan koloniciliğinin Fenike koloniciliğinden farkı kolonilerine **vatan gözüyle** bakmışlardır. Bundan dolayı Yunan Kültürü geniş bir alana yayılmıştır.

Hammurrabi Sümer kanunlarından ve Sami geleneklerinden yararlanarak kendi kanunlarını yaptı. Sistemli hale getirilen kanunlarda **kıssasa kısas** anlayışı hâkimdir. Bu kanunlar daha sonra tüm ön Asya'yı etkilemiştir. Bu kanunlarda kişi ve toplum kanunları ayrılmıştır

Hititlerin ilk zamanlarında Pankuş Meclisinin kralı yargılama, sorgulama ve görevden alma yetkisi nedeniyle dünyada ilk meşruti sistem Hititlerde

İLK ÇAĞ'DA GERÇEKLEŞEN BAŞLICA GÖÇ HAREKETLERİ

Ege Göçleri

- "Deniz Kavimleri Hareketi" olarak da adlandırılır.
- Göçleri gerçekleştiren toplumlar genellikle Ege ve Akdeniz'deki adalardan gelmiştir.
- **Dağlık bir coğrafyaya sahip olması, tarım alanlarının yetersizliği, nüfus artışı ve kıtlığın yaşanması gibi sebeplerle ilk olarak Yunanistan'dan başlamıştır.**
- Ege göçleri sonucunda, **Mısır** Devleti, verdiği güçlü mücadele ile kendisini korurken, Anadolu'daki **Hitit** Devleti ise yıkılmıştır.

Amurru (Babil) Göçleri

- ➔ MÖ III. binyılın son yüzyıllarında, Arabistan'dan Filistin ve Suriye çevresine göç etmişler, Elamlar ile birlikte Sümer Devleti'nin yıkılmasında başlıca rol oynamışlardır.

Akad Göçü

- MÖ 3. binde Sami kökenli olan Akadların, Suriye'den Fırat Nehri'ni izleyerek, Sümer ülkesine doğru gerçekleştirdiği göçlerdir.
- Bu göçler sonrasında Akadlar, Sümer kent kültürünü özümsemiş ve bu kültürü sonraki toplumlara aktarmıştır.

Hurri Göçleri

- ➔ Mezopotamya ve çevresine MÖ III. binyılın sonlarında büyük bir göç dalgasıyla kuzeyden gelen Hurriiler; Doğu Anadolu, Orta Fırat Havzası ve güneyde Filistin'e kadar geniş bir alana yayılmıştır.

Frig Göçleri

- ✓ Frigler, Makedonya ve Trakya'dan Boğazlar yoluyla Anadolu'ya göç eden Trak boylarındandır.

İç Asya Göçleri

- Orta Asya'dan, dünyanın diğer coğrafyalarına farklı dönemlerde yapılan Türk göçleridir. Bu göçlerin etkileri üç kıtada hissedilmiştir.

Bu göçlerin dışında semavi dinlerin yeryüzünde yayılmaya başlamasıyla, eski dinlerinden vazgeçmek istemeyen devlet yöneticileri veya toplulukların, bu yeni dinlere geçen insanlara baskılar yapması da, göç hareketlerine sebep olmuştur. Bu göçlere İlk Çağ'daki Filistin bölgesindeki Yahudi sürgünleri ve ilk Hristiyanların Roma baskısından kaçmaları örnek olarak gösterilebilir.

KABİLEDEN DEVLETE

- ✓ Kabile aynı atadan gelen ve birbirine kan bağı ile bağlı bulunan büyük insan topluluğuna denir
- ✓ Avcılık ve toplayıcılık döneminde Klan adı verilen doğal örgütlenme biçimi tarımsal faaliyetlerin başlanmasıyla birlikte siyasi organizasyonları da değiştirmiştir.
- ✓ **Tarımla birlikte ilk zamanlarda 10-50 aileden oluşan yerleşim yerleri zamanla büyüyerek kabile konfederasyonlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur**
- ✓ Coğrafya veya iklimin hayat tarzlarını şekillendirmesiyle köyler ve kabile konfederasyonları zamanla **şehir devletlerini** oluşturmuştur.
- ✓ Kabile konfederasyonları Mısır'da **nom**, Yunan medeniyetinde **polis**, Sümer ve Fenikelilerde **site** devletlerine dönüşmüşlerdir.
- ✓ Hititler, Frigler, Lidyalılar, Urartu, Sümerler, Babil ve Akad gibi devletler kabile konfederasyonlarının birleşmesi sonucunda oluşmuşlardır.
 - Asur kaynaklarında Urartuların sekiz kabile konfederasyonundan oluştuğu belirtilmiştir.
- ✓ İmparatorluk ve büyük devletlerin çıktığı dönemlerde bile kabile konfederasyonları varlıklarını devam ettirmişlerdir.
- ✓ İlk Çağ'da kabileler ve şehir devletleri başlarındaki yöneticiler vasıtasıyla merkezdeki büyük krala bağlanmışlardır.
- ✓ **Dayanıklı ve kesici silahların yapılması, atın savaş meydanlarında kullanılması, savaş arabalarının icadı ve yetenekli kumandanlar vasıtasıyla komşularına üstünlük kurarak devletler imparatorluk görünümüne ulaşmışlardır.**

BİLGİ NOTU:

Kuşatıcı İmparatorluk: İlk Çağ imparatorluklarının ele geçirdikleri bölgelerdeki kültürleri dışlamayıp kendi devlet sistemleri içerisinde kullanmalarındır. Bu imparatorluk türüne en güzel örnek Hititlerdir.

- ✓ İlk Çağ'da ilk imparatorluğu Akadlar kurmuşlardır.
- ✓ İran, Mısır, Mezopotamya'nın tamamı, Anadolu ve Yunanistan'ın bir kısmına sahip olan Persler ülkeyi Satraplık adı verilen eyaletlere ayırmış başlarında da

Satrap adı verilen valiler görevlendirmişlerdir.

Merkezi yönetimi güçlendirmek için Satraplık sistemi kuran Persler ayrıca posta teşkilatı kurmuşlardır.

İLK DEVLETLERDE GÜCÜN MEŞRUIYET KAYNAĞI

→ **İlk Çağ'da kurulan monarşik devletler güçlerini dine dayandırarak yönetimlerine ilahi bir kisve yükleyerek halkın itaat etmesini sağlamışlardır.**

→ **Örneğin;**

- Pers Kralı Kiros, Babil'i fethettiği zaman kendisini Babil'in Tanrısı Marduk'un varisi ilan ederek halkın saygısını kazanmaya çalışmıştır

→ Güçlerini dinden alan krallar bu şekilde devlette tek yetkili kişi haline gelmişlerdir.

→ **Örneğin;**

- Gücünü tanrıdan aldığına inanılan Hitit krallarının emirleri tanrının emriymiş gibi kabul edilirdi.
- Urartularda krallar yaptıkları işleri tanrıları Haldi adına yapmışlardır.
- Sümerlerde Ensi adı verilen rahip-krallar tanrının vekili sayılmışlardır.
- Asur ve Babil kralları, tanrıların yeryüzündeki temsilcisi olup onlar adına ülkeyi yönetmişlerdir.
- Şehinşah adı verilen Pers kralları tanrı Ahuramazda'nın yeryüzündeki temsilcileri olarak kabul edilmişlerdir.

→ Kralın kutsal kişiliği tanrılara ve tapınaklara yaptığı hizmetlerle ölçülmüştür.

→ Hammurrabi, Tanrı -kral anlayışı yerine adaletli ve iyiliksever kral anlayışını benimseyerek dünyevi anlayışa önem verdi. Bundan dolayı dünyanın ilk laik devletini oluşturan Hammurabi kendisi için adaletin kralı ünvanını kullanmıştır.

→ Gökyüzü tanrısı Horus'un yeryüzündeki temsilcisi ve oğlu olarak kabul edilen Firavunların tanrılaştırılmasıyla tanrı-kral anlayışı ortaya çıkmıştır.

→ İnsan şeklinde tanrı sayılan firavunlar; toprakların, malların ve insanların sahibidirler.

→ Büyük İskender, Mısır'da Amon-Ra rahipleri tarafından tanrı- kral ve Didim Apollon Tapınağı kâhini tarafından Zeus'un oğlu olarak adlandırılarak gücünün meşruiyet kaynağını tanrısallaştırmıştır

→ **İlk Çağ'da yaşayan medeniyetlerde Soy kavramı da önemliydi. Başa geçen krallar bir önceki soy ile akrabalık ilişkisi kurmak veya akraba olduklarını iddia etmek zorunda kalmışlardır.**

→ **Örneğin;**

- Asurlarda bir kral zorla başa geçse bile kendinden önceki krallarla bir akrabalık bağı kurma gayreti içine girmişlerdir.
- Sümerler, Babiller ve Asurlar zaman zaman siyasi güçlerini kaybetse de Ur, Babil, Kassit, Kalde ve İssin sülalelerin soy dayanışması sonucu tekrar güç kazanmışlardır.

→ Roma Uygarlığında;

- Krallık ve cumhuriyet dönemlerinde yönetim aristokratların elindedir. Kral, senatoya karşı sorumludur.
- Augustus Dönemi'nde yönetim saltanata dönüştürülerek imparatorlar başı, başkomutan, başyargıç ve başrahip

KÜLTÜR DAĞARCIĞIMIZI GELİŞTİRELİM Mİ?

BUNLARI BİLİYORMUSUNUZ?

Üç Çağ Sistemi

C. J. Thomsen (Tamsın) 1836 yılında ilk defa "Üç Çağ Sistemi"ni kurmuş böylece taş, tunç ve demir sıralaması günümüze kadar tarih öncesi arkeolojinin kronolojik sıralamasını oluşturmuştur. 1865 yılında J. Lubbock (Labık) "Üç Çağ Sistemi"ni ayrıntılı bir şekilde yeniden ele almıştır. Buna göre Taş Çağı; Eski ve Yeni Taş Çağı yani Paleolitik ve Neolitik Çağ'a ayrılmıştır.

- Konya, Akşehir Dursunlu fosil yatakları, Anadolu'da insan varlığına ilişkin kalıntıların ele geçirildiği en eski buluntu yeridir.
- İstanbul, Yarımburgaz Mağarası'na (Görsel 2.14) günümüzden 270 bin-390 bin yıl önce ilk insanların yerleştiği tespit edilmiştir.
- Antalya, Karain Mağarası (Görsel 2.15), Anadolu'da insana dair en eski kemik kalıntılarını barındırması açısından çok önemlidir.

Kaynak: MEB Ders Kitabı

Piktografik Yazı

Başlangıçta insanların kayıt tutmalarına yardımcı olmak için kullanılan bu yazı, sembol şeklindeki işaretlerden oluşmuştur. Piktografik yazıda avuç içine sığabilecek bir kil tablet üzerine kareler çizilir ve anlatılmak istenenler sembollerle verilir. Yazı yaygınlaştıkça semboller giderek küçülmüş ve işaret kümeleri hâline gelmiştir. İşaretler çiviye benzetildiği için bu yazıya "çivi yazısı" denmiştir

Kaynak: MEB Ders Kitabı

İLK DEVLETLERDE GÜCÜN MEŞRUIYET KAYNAĞI

UYGARLIK	DEVLET	YÖNETİM	ÖZELLİKLERİ
ANADOLU	HİTİTLER	Teokratik Monarşi	Gücünü tanrıdan alan Hitit krallarının emirleri tanrı buyruğu olarak kabul edilmiştir.
	İYONYALILAR	Aristokrasi+Monarşi	Kralların yanında yönetimde aristokratların etkisi ve güçleri daha fazladır
	URARTULAR	Teokratik Monarşi	Urartularda krallar yaptıkları işleri tanrıları Haldi adına yapmışlardır.
MISIR	MISIR	Teokratik Monarşi	Tanrı-kral olarak kabul edilen Firavunlar topraklar ve üstünde yaşayan canlıların sahibidir.
İRAN	PERS	Teokratik Monarşi	Tanrı Ahuramazda'nın yeryüzündeki vekili sayılan Şehinşahlar sınırsız yetkiye sahiptirler.
YUNAN	GİRİT	Aristokrasi	Girit Adası'nda halk, soylular ve kral tarafından yönetilirdi. Yöneticiler her alanda söz sahibidirler.
MEZOPOTAMYA	SÜMERLER	Teokratik Monarşi	Sümer yöneticileri olan Ensiler tanrının vekili sayılan rahip krallardır.
	ASUR	Teokratik Monarşi	Asur kralları tanrının vekili olup onun adına devleti yönetmişlerdir.
	BABİLLER	Teokratik Monarşi	Büyük tanrıların yeryüzündeki temsilcisi olan Babil kralları tanrılar adına ülkeyi yöneten rahip krallardı.
	HAMMURABİ	Mutlak monarşi	Hammurrabi iktidarını tanrı yerine yasalara ve orduya dayandırarak tarihteki ilk mutlak krallığı kurmuştur.

BİLGİ NOTU:

Aristokrasi: Siyasal ve ekonomik gücün ve devlet yönetiminin soylular elinde bulunduğu yönetim biçimi.

Teokrasi: Devlet yönetiminde dini kuralların ege-men olması anlamına gelir.

Oligarşi: Aristokratlar arasından belli bir zümrenin, krallığı yönetme hakkının kendilerinde olduğunu iddia etmesi ve yöneticilerin sadece o gruptan seçilmesidir.

Monarşi: Siyasi gücün bir tek kişinin elinde bulunduğu ve yönetimin genellikle kan yoluyla aile bireylerine geçtiği yönetim biçimidir.

İLK SİYASİ ORGANİZASYON TÜRLERİ

MEZOPOTAMYA	Site devleti: Sulama kanallarıyla tarımın yapıldığı Mezopotamya'da hayvancılık, taş ve maden eksikliği gibi yoksunlukların organize edilmesi Sümer site devletlerini ortaya çıkarmıştır. Merkezi Krallık: Tunçtan silahların yapılması Babil gibi merkezi krallıkları ortaya çıkarmıştır. İmparatorluk: Demirden yapılan silahlar ve savaş arabalarının geliştirilmesiyle Mezopotamya dışında topraklara sahip olan istilacı karaktere sahip olan Asur gibi imparatorlukları ortaya çıkarmıştır.
HİTİTLER ve URATULAR	• Hititlerde kralın yanında soylular tarafından oluşturulan Pankuş Meclisi yönetimde etkilidir. Kral yapacağı işlerde bu meclise danışır. • Tavananna denilen kraliçe de yönetimde etkilidir. • Hitit ve Urartularda yerel feodal krallar merkezi krala bağlıdır
YUNAN MEDENİYETİ	✓ Polis denilen şehir devletlerinin mücadeleleri kralların güçlü ordu kurmalarını zorunlu hale getirmiştir. ✓ Savaşlar dolayısıyla ayakta kalmaya çalışan şehir devletlerinde geniş kesimlerin siyasi haklar elde etmesinde ve siyasi yapının demokratik bir nitelik kazanmasında etkili olmuştur. ✓ Zamanla kralların yetkileri meclis tarafından kısıtlanmış ve ilerleyen dönemlerde krallar belli bir sınıf arasından seçilerek aristokratik yönetim kurulmuştur. ✓ Aristokratlar arasından belli bir zümrenin, krallığı yönetmesi ve yöneticilerin o gruptan seçilmesi oligarşiyi ortaya çıkarmıştır. ✓ İlk Çağ Yunan kentlerindeki bu seçim, cumhuriyet ve demokrasi anlayışının ilk izleridir. ✓ Aristokratlara karşı zaman zaman güç kullanarak yönetimi ele geçiren kişiler dolayısıyla tiranlık yönetimleri kurulmuştur.

PERSLER	➤ İran, Mezopotamya, Anadolu, Mısır ve Yunanistan'ın bir kısmını içine alan imparatorluk kurdular ➤ Satraplık adı verilen eyalet sistemini kurmuşlardır ➤ Satrap adı verilen valiler Şah gözü adı verilen yöneticilerce teftiş edilmişlerdir. ➤ Merkezî otoriteyi güçlendirmek ve eyaletler arasında iletişim kurmak amacıyla posta teşkilatı kurmuşlardı.
ROMA	⇒ Roma İmparatorluğu Satraplık idaresini geliştirerek eyalet sistemini kurmuşlardır. ⇒ Roma'da kraldan sonra etkin bir danışma kurulu olan senatoya soylular girebilmiştir. ⇒ Cumhuriyet Döneminde devlet Konsül adı verilen kişilerce yönetilmiştir. Konsüller birbirlerine ve Senatoya karşı sorumluydular. ⇒ Senatoda görev yapan soylu sınıfa Patrici adı verilmiştir. ⇒ Roma'ya sonradan gelip yerleşenlere de Plep adı verilmiştir.
MISIR	✓ Kral Menes Dönemi'nde nom adı verilen şehir devletleri ortadan kaldırılarak Mısır Devleti kurulmuştur.

PATRICİLER: Romalı soylulardır. Tam vatandaşlardır. Devlet memuru olabilme, oy kullanma, mülk sahibi olabilme ve ticaret yapabilme hakları bulunmaktadır.

PLEPLER: Roma'ya sonradan gelen özgürlerdir. Zanaatkâr, çitçi ve tüccarlardan oluşan bu grubun siyasi hakları yoktur.

BİLGİ NOTU

Helenizm

Doğu ve batı kültürlerinin kaynaşması sonucunda ortaya çıkan uygarlıktır. Eski Yunan kültürü ile doğu medeniyetinin kaynaşıp MÖ 330-30 yılları arasında sürecektek olan bu kültürün oluşmasında **Yunan, Anadolu, İran, Mezopotamya ve Mısır medeniyetlerinin etkisi olmuştur**

İLK DEVLETLERDE ASKERİ, SOSYAL VE EKONOMİK YAŞAM

MEZOPOTAMYA UYGARLIĞI	EKONOMİK HAYAT	❖ Mezopotamya'da ekonominin temeli tarıma dayanmıştır. ❖ Su kanallarıyla tarımın yapıldığı Sümerlerde kuraklık ihtimaline karşı ürünlerin toplanması ve dağıtılması amacıyla Zigguratlar depo olarak kullanılmıştır. ❖ Ürünlerin kayıt altına alınması çivi yazısını ortaya çıkaracaktır ❖ Maden azlığı ve hayvancılığın gelişmemesinden dolayı ihtiyaçları karşılamak amacıyla yapılan ticari faaliyetler Mezopotamya kültürünün yayılmasına yol açmıştır. ❖ Asurlular döneminde Anadolu'da kurulan Karum adı verilen Pazar yerleri kara ticaretinin gelişmesine yol açmıştır. ❖ Anadolu ve Mezopotamya arasında kurulan Kral Yolu'yla dış ticaret gelişmiş kültürel etkileşim artmıştır
	TOPLUMSAL HAYAT	→ Mezopotamya'da toplum; soylular, din adamları ve köleler gibi sınıflara ayrılmıştır. → Toplumun önemli bir kısmı çiftçidir. Çiftçiler dışında marangozlar, çömlekçiler, mimarlar, duvarcılar ve yazıcılar gibi zanaatkârlar ve zengin tüccarlar vardır.
	ASKERİ HAYAT	➢ Sümerlerde köleler hariç eli kılıç tutan herkes asker sayılırdı ➢ Sümerler ilk defa savaş arabaları yapmıştı ➢ Akadlar döneminde ilk düzenli ordu teşkilatı kuruldu ➢ Babiller Ücretli askerlerden meydana gelen daimi ordular kurmuşlardır ➢ Asur ordusu mızraklı askerler ve okçulardan oluşmuştur ➢ Asurlular ticaret kervanlarını korumak için ön Asya'nın ilk süvari birliklerini kurmuşlardır
ANADOLU UYGARLIĞI	EKONOMİK HAYAT	➢ Lidyalılar ve İyonyalılar; ticaret, Urartular; madencilik, tarım ve hayvancılık Hititler ile Frigler; tarım ve hayvancılıkla uğraşmışlardır. ➢ Lidyalılar, Kral Yolu'nu kullanarak ticarete gelişmiş ve madeni parayı icat ederek ticaretin gelişmesini sağlamışlardır. ➢ Dokumacılıkta ileri giden Friglerin Tapates halıları dünyaca ünlüdür ➢ Friglerde tarım, başta hukuk olmak üzere hayatın her alanını etkilemiştir ➢ Önemli ticaret yollarının kavşağında olan Friglerde Batı Anadolu, Ege adaları ve Yunanistan'la ticaret yapmışlardır.
	TOPLUMSAL HAYAT	○ Hitit toplumu; soylular, hürler, rahipler, köleler ve Namralardan oluşmaktaydı. ○ Köleler özgürlüklerini satın alabilir, mülk sahibi olabilir ve özgür biriyle evlenebilirler. ○ Lidyalılarda kralın yanında tüccar ve toprak sahiplerinden oluşan feodal bir düzen vardır. ○ Urartu toplumu; soylular, askerler, çiftçiler ve köleler olmak üzere başlıca dört bölüme ayrılmıştı.
	ASKERİ HAYAT	➤ Anadolu'da ilk düzenli ordu teşkilatını Hititler kurmuşlardır. ➤ Anadolu'da ilk defa toprağa bağlı askeri sistem olan tımar sistemini kuran Hititler ordunun en önemli gücü savaş arabalarıdır ➤ Lidyalılar, Anadolu'da ilk defa paralı askerlerden oluşan ordu teşkilatını kurmuşlardır ➤ Urartularda ordu teşkilatı merkez kuvvetleri ve sınırlardaki feodal beylerin askerlerinin birleşmesinden oluşur.

YUNAN UYGARLIĞI	EKONOMİK HAYAT	➤ Dağlık bir araziye sahip olan Yunanistan’da tarım ve hayvancılık sınırlıdır ➤ Deniz ticaret koloniciliği yapmışlardır ➤ Zeytinyağı, şarap ve imal ettikleri malları ihraç etmişler buğday ve hammadde ithal etmişlerdir. ➤ Agoralar sivil ve ticari faaliyetler için inşa edilmiştir
	TOPLUMSAL HAYAT	☑ Yunan uygarlığında siyasi olarak birlik kurulamasa da olimpiyatlar sayesinde toplumsal alanda ortak kültür ve din anlayışı gelişmiştir. ☑ Halk soylular, rahipler, hürler ve köleler gibi sınıflardan oluşmaktaydı. ☑ Şehirli nüfusu kırsal nüfusa göre daha ağırlıklıdır ☑ Halkın eğlence ve siyaset amaçlı toplandığı tiyatro ve spor salonu gibi alanlar oluşturulmuştur.
	ASKERİ HAYAT	❖ Siyasi birlik kuramayan Yunanistan’da şehir devletleri halinde varlığını devam ettiren polislerin birbirleriyle mücadeleleri nedeniyle güçlü ordular kurmuşlardır. ❖ Donanması güçlü olan Atina deniz kolonileri kurarak hakimiyet sahasını genişletmeye çalışmışlardır. ❖ Kara ordusu güçlü olan Sparta ise monarşilerini korumak ve yayılcı siyaset izlemişlerdir.
ROMA UYGARLIĞI	EKONOMİK HAYAT	➤ Roma ekonomisinin temeli tarıma dayanmıştır ➤ Kurulduğu coğrafya gereği deniz ticaretine ve kolonizasyon faaliyetlerine yönelmişlerdir ➤ Romalı tüccarlar, Akdeniz ve Batı Avrupa’daki Roma topraklarında uzun mesafeli ticaret yapmıştır. ➤ Askerî zaferlerle vergi, ganimet ve insan gücü gibi maddi imkânlarla ulaşmışlardır ➤ Deniz ve kara yol ağları kurup onları güvenli hâle getirdiler ➤ MÖ 221’de kendi paralarını bastırarak ticareti genişletmişlerdir.
	TOPLUMSAL HAYAT	▪ Patriciler: Kralın da dahil olduğu askeri yönetici sınıf. Her türlü hak ve imkana sahiplerdir. ▪ Plepler: Tüccar, çiftçi ve esnaf gibi mesleklerle uğraşan ve Roma’ya dışardan gelen özgür sınıftır. Devletin vergi yükünü çeken bu sınıfın ilk zamanlarda siyaset yapma hakkı yoktur. ▪ Köleler: Topraklar genellikle köle iş gücü tarafından işlenmekteydi. Roma ekonomisi, tamamen kölelerin çalıştırılması üzerine düzenlenmiştir.
	ASKERİ HAYAT	➤ Lejyon adı verilen askeri birlikler kurmuşlardır ➤ Eyaletlerde büyük garnizonlar kurulmuştur.
MISIR UYGARLIĞI	EKONOMİK, TOPLUMSAL, ASKERİ	➤ Mısır ekonomisinin temeli tarımdır. Çevre uygarlıklarıyla ticarete yapılmıştır. Ekonomi tamamen Firavunun adamlarınca kontrol edilmiştir. ➤ Mısır’da tüm topraklar Firavun’a aittir ve toprakları kullananlar kiracı konumundadırlar. ➤ Ekonominin Firavunun adamlarının kontrolünde olmasından dolayı Mezopotamya’daki gibi bağımsız ve zengin tüccar sınıfı oluşmamıştır ➤ Toplum Firavun ve ailesi, askerler, katipler, din adamları, şehirli, köylüler ve köleler gibi sınıflara ayrılmıştır. ➤ Firavunlar tarafından kurulan donanımlı Mısır ordusu ülke sınırlarını genişletmek için Mısır dışında savaşmışlardır.

KANUNLAR DOĞUYOR

- Toplu halde yaşam ve ilk siyasi organizasyonlarının kurulması hukuk kurallarına ihtiyacı ortaya çıkarmıştır.
- İlk Çağ'da hukuk kuralları kaynağını kutsal kitaplar, gelenek-görenekler ve akıl'dan almıştır.
- Yazıdan önceki dönemde sözlü hukuk kuralları sosyal, ekonomik ve siyasi yapılanmayı düzenlemiştir.
- Türklerde sözlü hukuk kurallarına töre adı verilir. Kurultay kararları, gelenek-görenek ve hakanların başa geçtiğinde düzenledikleri töre sistemli, dinamik, etkili ve ihtiyacı karşılayacak bir yapıya sahiptir. Eşitlik, iyilik, adalet ve faydalı olmak gibi değiştirilmeyen kurallara sahip olan töre hükümlerine hakan dahil herkes uymak zorundadır. Bu durum Türklerde hukukun üstünlüğünü göstermektedir.
- Urukagina Adaletnamesi:** Urukagina halkın huzursuzluğunu gidermek ve yolsuzlukları engellemek amacıyla yayınladığı Adaletname tarihte bilinen ilk yazılı kanunlardır. Urukagina Kanunları fide ve bedel esasına dayanmaktadır. Kanun maddelerinde mülkiyet hakkı ve vergi affı, fiyat ayarlaması gibi konulara yer verilmiştir.

BİLGİ NOTU:

Lagaş kralı Urukagina yaptığı reformları, şöyle tasvir etmektedir: “Enlil’in savaşçısı Ningirsu, Urukagina’ya krallığı verdiği zaman, o eski adetleri yeniden tesis etti. Beyaz bir koyun, bir kuzu için (verilen) vergilere bakan müfettişi kaldırdı, din adamlarının saraya getirdikleri vergilere bakan müfettişi kaldırdı. Artık Ningirsu’nun toprakları içinde hiçbir müfettiş yoktur. Mezara bir ölü konulursa, tapınak görevlisi kendi içeceği olarak 3 testi bira, yiyecek olarak 80 ekmek, bir yatak ve bir oğlak alacaktır. Hiçbir yerde din adamları, artık fakirin anasının bahçesine zorla giremez, eğer kralın tebaasının eşiği doğurursa, onun beyi ona “bunu senden alacağım” derse, eğer o, onunla satışa anlaşırsa, ona “istediğim parayı ver” der. O (Urukagina) böyle düzenledi ve Lagaşlıları hırsızlık, katil ve kuraklıktan kurtardı, hürriyeti yerleştirdi. Rundan böyle kimse dul ve yetimlere

Hammurabi Kanunları: 282 maddeden oluşan Hammurabi Kanunları Sami gelenekleri ve Sümer kanunlarından faydalanılarak ortaya çıkmıştır. **Kısasa kisas** anlayışının hakim olduğu kanunların yazılı olduğu stelde Hammurabi kendisini zayıfların ve öksüzlerin koruyucusu, Tanrı adına ülkeyi yöneten, adil ve insancıl hükümdar olarak tanıtmıştır. Babillerde 13 sayısı uğursuz sayıldığı için 13. madde yazılmamıştır. Arkeolog Jean Vincent Scheil'in 1901'de bulduğu Hammurabi Kanunlarının yazılı olduğu stel, bugün Fransa'da ki Louvre Müzesi'nde sergilenmektedir.

HAMURABİ KANUNLARINDAN BAZI MADDELER

- *Bir hırsız duvar delerek bir eve girmişse o deliğin önünde ölümle cezalandırılır ve oraya gömülür.
- *Eğer bir adam, bir davada yalancı şahitliğe çıkıp söylediği sözleri ispat edemezse ve eğer bu dava can davası ise, o adam öldürülecektir.
- *Eğer bir adam, sığır, koyun, eşek, domuz veya bir gemi çalarsa ve bunlar tanrıya veya saraya aitseler 30 katını verecektir; muşkenum’a aitse 10 katını ödeyecektir. Eğer çalanın verecek hiçbir şeyi yoksa öldürülecektir.
- *Bir adam bir çocuğu evlatlık alır ve oğlu olarak ona ismini verirse ve onu besleyip büyütürse büyümüş bu çocuk bir daha geri istenemez.
- *Eğer bir adam başka bir adamın gözünü çıkarırsa, kendi gözünü de çıkarmalıdır. Başka bir adamın dişini çıkarırsa kendi dişini de çıkarmalıdır. Eğer başka bir adamın kemiğini kırarsa, kendi kemiğini de kırmalıdır.

Hititlerde Hukuk: Hitit kanunları, içerik bakımından Sami kavimlerinin kanunlarından farklı olup Sümer kanunları gibi **insancıldır**. İşlenen suçların cezası daha çok maddi nitelik taşımaktadır. Hititler hukuk tarihinde ilk defa **bilerek ve kazara adam öldürmeyi** birbirinden ayırmıştır. Ölüm ve işkence cezaları yerine **tazminat** yükümlülüğü getirilmiştir. Devlete işlenen suçlarda **kollektif cezalar** yani kişiye değil aileye verilen ceza uygulaması getirilmiştir. Cezaların tatbikinde sosyal **sınıf farkları gözetilmiştir**. Anadolu’da yazılı kanunları ilk defa oluşturan Hititler **aile, mülkiyet, ceza ve ticaret** alanlarında sistematik devlet kanunları yapmışlardır. Kadın ve erkek her koşulda **eşit** sayılarak cinsiyet ayrımcılığı yapılmamıştır. Hititlerde davalar

Saray Kapısı, Kralın Kapısı ve Yüksek Mahkeme adı verilen mahkemelerde görülmektedir.

HİTİT KANUNLARINDAN BAZI ÖRNEKLER

Hitit kanunlarında hırsızlığa ölüm cezası verilmez, çalınan malın üç katı gümüş ödeme cezası verilir ve ayrıca hırsızlık yapana dayak atılırdı.

- Başkasının tarlasını yakan bir kimse yakalanırsa tarlası yanan kişiye köle olarak verilir.
- Büyücülük yapan sosyal konumuna göre ölümle cezalandırılır ya da sürgün edilir.
- Bir kişi kralın hükmüne karşı gelirse onun evi harap edilir.

İbraniler: Tek tanrılı dinsel inanca sahip İbranilerde Sina Dağın'da Allah(C.C) tarafından Hz.Musa'ya bildirilen on emirle birlikte ilahi kökenli hukuk kuralları bu dönemde oluşmaya başlamıştır.

ON EMİR'DEN;

- 1) Kendin için oyma put, yukarıda göklerde olanın yahut aşağıda yerde olanın yahut yerin altında sulara olanın hiç suretini yapmayacaksın, onlara eğilmeyeceksin ve onlara ibadet etmeyeceksin.
- 2) Öldürmeyeceksin.
- 3) Zina etmeyeceksin.
- 4) Çalmayacaksın.
- 5) Komşunun evine tamah etmeyeceksin, komşunun karısına yahut kölesine yahut cariyesine yahut öküzüne yahut eşeğine yahut komşunun hiçbir şeyine tamah etmeyeceksin.

MUSTAFA NAİMA-TARİHİN FERMANI